

IRODALOM.

A magyar drámairodalom története. Irta *Bayer József*, I—II. 541 és 494 l. Budapest, a Magyar Tud. Akadémia kiadása. Ára 7 frt.

Bayer József legújabb művében, melyet az Akadémia a Bézsán-féle jutalommal tüntetett ki, két hatalmas kötetben tárgyalja a magyar dráma történetét, kezdve azokon «az első nyomokon», melyekről ma már csak sejteni lehet, hogy megvoltak, végig kísérve fejlődését a kiegyezésig.

Műve négy nagy részre oszlik. Az első rövid általános tájékoztatás után, melyben a dráma legrégebb formáit ismerteti, a magyar drámaírás emlékeit tárgyalja 1790-ig, tehát az első pesti szintársulat megalakulásáig, a második a jelen század huszas éveinek végéig terjed, a harmadik a szabadságharczig s a negyedik a kiegyezésig, s mint látjuk, a fölosztás első két tagjánál a színészet, a második kettőnél a politikai események képezik a vezérlő szempontot.

E négy fejezet, azaz jobban mondva négy könyv felöleli mindazokat az alkotásokat, melyeket a magyar drámairodalom negyedfélszáz év alatt fölmutathat. Erős érzék és vasszorgalom tette Bayer Józsefet képessé e nagy anyag összegyűjtésére s jó lélekkel mutathatunk rá a Drámairodalom történetére, mint olyan munkára, melyben a kutató rendszeren bő magyarázatok kíséretében, ritkábban a nélkül, minden magyar darabot megtalálhat.

Az elrendezés munkája azonban már erősen érezteti, hogy szerző «a kutató és földolgozó kettősen fáradtságos munkáját» végezte. Látszik, hogy túlságosan sok munka nehezedett a vállára s a mit nagy gondnal és kitartással összegyűjtött, nem tudta a megfelelő rendben előadni. Szó szerint a *dráma* történetét írta meg, a drámaét elvonatkozva az íróktól s néha még a kortól is, melyben megszülettek. Igaz, hogy a földadat természete majdnem megkivánta ezt a módját a földolgozásnak, nem a drámaírókat, hanem a drámákat kellett fejtegetni és méltatni: de itt keresendő a mű hiányainak egyik legjelentékenyebb forrása.

Bayer ugyanis műfajok szerint tárgyalja a magyar drámákat, a négy korszakot még egyenként több kisebbre osztja s mindegyikben sorra veszi az egyes műveket. A későbbi korokban, mikor majdnem mindegyik író a dráma több fájában dolgozott, sőt több korszakra is terjed tevékenysége, annyira elaprózza egy-egy író működését, hogy egyáltalán nem alkothatunk képet magunknak az író egyéniségéről, pl. csak hogy a legjellemzőbbet idézzem, Szigligeti színműveit hét kü-

lönböző fejezetben tárgyalja. Ilymódon közel jár a veszélyhez, hogy a dráma története helyett csak a művek egymásutánját mutatja be, mert azonkívül, hogy sok mű nem is érthető meg másként, mint kapcsolatban az író életével (Czakó), a drámairodalom fejlődése mégis csak az egyes írók fejlődéséből érthető, magyarázható.

Ezért legsikerültebb az első rész, a színészetet megelőző kornak története, midőn az írók kevesebbet irtak s evvel alkalmat nyújtottak a szerzőnek, hogy egész működésüket áttekinthesse. *Csokonai* és *Bessenyei* pályafutásának rajza, de még inkább az *iskola-dráma* története művének legegységesebb részei, élvezetesek és tanulságosak, a nélkül, hogy fárasztók volnának.

Egyáltalán mikor szakít szokásos előadó módjával s egy-egy íróról egészet ad, olyanféle «írói arczképet», azok a részek mutatják, hogy a szerző mindenkor el tudta volna találni a jó útát, ha ideje és tere engedi. A hol már elég forrás áll rendelkezésére, mint *Kisfaludy Károlynál* és *Madáchnál*, ott mintha egész erejét a földolgozásra fordítaná s épen azért tud is becseset alkotni. Részletesen tárgyalja a két író életét és evvel kapcsolatban műveiket, a jó elv sikerre is vezet és az *Ember tragoediájáról* szóló részben egész *essayt* nyújt, melyben vonzó előadásban — a mi pedig nem erős oldala — mond kiválóan okos és sokszor egészen új dolgokat.

Sajnos, e négy író kivül a többbit mind beleilleszti a megalkotott keretbe és egyes darabjaikat a chronologia szerint beleiktatja a magyar drámák sorozatába. Még *Katonu* működését is megosztja s a *Bánk bánt* függetlenül tárgyalja a nagy író ifjúkori munkáitól.

Nincs terünk részletesen foglalkozni a Drámairodalom történetének egyes hiányaival és kiválóságaival, inkább csak azokat az általános elveket említhetjük, melyekből ezen speciális tévedések és erények folynak. Így említettük már, hogy életrajzi adat — a fönt kiemeltéken kivül — alig van, a legtöbb íróról a nevéen kívül egyebet sem tudunk meg, mintha a drámairodalmat az *egyes művek* s nem az *írók művei* alkotnák. Sok helyütt nem kapunk egyebet, mint kivonatokat drámákból, s azt is igen gyakran gyöngét (*Szigligeti Romilda*, *Czakó Könnyelműek*, *Kövér Hűség hűtlenségből* stb.). A korviszonyokkal néha mostohán bánik (az 1815-től Széchenyi föllépteig terjedő korról pl. alig esik egy-két szó), viszont máskor, különösen az első részekben, folytonosan tekintettel van rájuk.

Érdeme azonban, hogy azt a szoros viszonyt, melyben a kezdődő drámairodalom az iskola színpadjával, a fejlődő pedig az igazival állott, nemcsak kimutatja, hanem mindenütt szem előtt tartja. Igen sikerült lapok tanuskodnak állításunk mellett, de legfényesebben a *Kötzebue* hatásáról irt fejezet. Érdekesen ismerteti azt a ma már érthetetlen ra-

longást Kotzebue iránt, melynek még legkiválóbb íróink is rabjául estek, de-nemcsak ismerteti, magyarázza is, meg is okolja.

Az anyag lelkiismeretes összegyűjtésében határozódik Bayer művének kiválósága, első sorban, de nem egyedül. Mert ha igaz is, a mit az író az előszóban állít, hogy talán nem sikerült úgy munkája, a mint akarta, igaz az is, hogy alapvető munkát végzett, sőt egyes részeiben ennél többet is tett, a mellett, hogy nem egyszer termékeny gondolatokat vetett föl, találó elemzést nyújtott, maradandót alkotott.

Csak azt nem értjük, miért nem használta föl mindig az előző munkálatokat, ha rendelkezésére álltak? Miért nem vág bele a Bánk bán æsthetikai elemzésébe, ha *Gyulai Pál* már annyi művészettel és tudománnyal végrehajtotta? Szánt-szándékkal mellőzi a kérdést, pedig itt épen nem lehetett oka a panaszra, hogy kutatónak és földolgozóknak kell lennie egy személyben.

CSÁSZÁR ELEMÉR.

Iskolai magyar nyelvtan elemzés alapján. A középiskolák I. és II. osztálya számára. Irta *Kalmár Elek*. Második, rövidített kiadás. Budapest 1897. Franklin-Társulat. 128 l. Ára 80 kr. Engedélyeztetett 4936—97. szám alatt.

Kalmár Elek tanár pár évvel ezelőtt két füzetben magyar nyelvtant adott ki a középiskolák két legalsó osztálya számára. E nyelvtanok bizonyos feltűnést keltettek, mert a szerző, a ki jeles classica philologiai iskolán ment át, az általános nyelvészet némely szempontjainak alkalmazásával több, eredeti gondolkodásra valló újítást vitt be a magyar nyelvtanításba. Az eredetiség egy és más túlzását leszámítva, philologiai szempontból általában dícsérettel fogadták a könyvet, de iskolai szempontból hibáztatták, hogy a könyv a maga nyelvphilosophiai fejtegetéseivel messze meghaladja a kezdő középiskolai növendék felfogása körét, szóval nehéz, másrészt meg igen terjedelmes és részletező. Kalmár most a két füzetet egygyé vonta össze, úgy hogy könyve most a rövidebbek közé tartozik, az elméletet mind tartalmilag, mind nyelvileg egyszerűsítette, az előadást a felülőbb új műszóktól megtisztította, számos részletet kihagyott, némely merészebb újítást elejtett, s az első és második osztály közt arányosabban osztotta meg az anyagot, mint általában szokás, a mennyiben az első osztály terhének jórészét a II-ra helyezte át. Egyszóval a könyv mostani alakjában épen oly könnyű, mint a mily rövid, s azért igen jó sikerrel használható.

Ha azonban a szerző ennyire kész és a könyv ennyire méltó a fejlesztésre, a kritikának kétszeres oka van megtenni észrevételeit, melyek bizonynyal nem maradnak meddők. E folyóirat lapjain, s mivel a szerző